

IN MEMORIAM

Kovács Márton (1958–2016)

Kovács Márton népzene gyűjtő, tanár, népifurulya-művész, szkolavezető, énekes és organista kántor sokoldalú prizma-ember volt. Ahol élete során megfordult, csak a szépség és az érték érdekében tevékenykedett igazi, evangéliumi magvetőként.

Budapesten született 1958-ban, Keresztelő Szent János Születése ünnepén, június 24-én. Szülővárosában, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Tanárképző Intézetében végzett, egyházzenei ismereteit a Budapesti Nyári Kántorképző Tanfolyamon, teológiai tudását a Pázmány Péter Hittudományi Akadémia Levelező Tagozatán erősítette meg.

Éveken keresztül énekelt a buda-krisztinavárosi plébániatemplom kettes számú szkolájában.¹ Az 1980-as évek közepétől töltött be kántori szolgálatot a piliscsaba-klotildligeti Jézus Szíve-plébániatemplomban. Ezen a helyen a *Kis Magyar Uzuális*, majd az *Éneklő Egyház* lapjairól ő honosította meg a rendszeres és a teljes szertartásra kiterjedő liturgikus éneklést a miséken, és bevezette a népvesperás állandó éneklését. Kezdetben fénymásolatokról, majd a *Népzsolozsmák* (Keresztény Értelmiségek Szövetsége Szent Ágoston Liturgikus Megújulási Mozgalom kiadványa, Budapest, 1990) alapján vezette a szertartást. Lelkes és tevékeny résztvevője volt az Országos Hitoktatási Bizottság által szervezett szkolás továbbképzéseknek és lelkigyakorlatoknak a budapesti Központi Szemináriumban, az Örökimádás-templomban, Zsámbékon és Esztergomban egyaránt. Kovács Márton magas lelkeségi igény szintjét mutatja, hogy az Országos Hitoktatási Bizottság *Liturgiai-Zenei Csoportja 5. Értesítőjében*, 1987-ben írt, *Mire volna még szükségünk?* című olvasói levele rendszeres zsolozsmázóknak való diurnále, továbbá liturgia-magyarázatok, valamint ajánlott irodalomjegyzék kiadását, illetve terjesztését kérte mintegy két esztendővel az *Éneklő Egyház* kiadása után. Piliscsaba-klotildligeti szkolavezetői tevékenységét 2013-ban újította fel, melynek során a szombat esténként végzett népvacsorával mellett a *Graduale Hungaricum* (Gödöllő 2007) tételei keltek életre. Munkáját mindig a tartalmi és zenei gondosság, a lelkiismeretes és mélyen megélt liturgikus lelkeség jellemezte. Élete utolsó hónapjaiban, testi szenvedése során is Odo Casel *Az Egyház misztériuma* című könyvét² olvasta rendszeresen elmélkedve.

¹ KOVÁCS Márton: „Páter Péternek szeretettel — Születésnap emlékcsozor”, in BALOGH P. Piusz O.Praem (szerk.): *Festum agent tibi. Köszöntő írások Ullmann Péter Ágoston O.Praem. 75. születésnapjára*. Gödöllői Premontrei Perjelség, Gödöllő 2015. 11–12.

² Odo CASEL OSB: *Az Egyház misztériuma. A megváltottak közössége Jézus Krisztusban. Összegyűjtött írások*. Fordította: Nádasi Alfonz OSB. Szent István Társulat, Budapest 2014.

Kovács Márton hiteles, parlando éneklési stílusát, az anyanyelvű gregorián tételket és a strófás népekeket megfelelően kísérő és szakszerű orgonajátékát a népének műfajának olyan belső ismerete adta, amelyet még igazi paraszt-énekesektől szívott magába hosszú gyűjtőútjai során. A gregorián énekkel és a népénekkel egyenrangúan becsülte és szkolásaival énekelte a klasszikus vokálpolyfónia liturgiába illő remekműveit is.

Fő kutatási területe és egyben szívügye a magyar népi passió minél teljesebb összegyűjtése, forrásainak feltárása és az élő hagyományban való megtartása volt. Ez az a Máté- és János-passiódallam, amelyet XIX. századi (pl. Zsaskovszky-*Manuale*) előzmények és a Kapossy Gyula által szerkesztett *Szertartáskönyv* (Magyar Kórus, Budapest 1932) nyomán dúr dallamon recitál a néphagyomány sokféle változatban. Kovács Márton fáradhatatlan gyűjtőmunkája az egész magyar nyelvterületre kiterjedt; hangfelvételeit, továbbá kántoroktól, falusi kórusvezetőktől és előénekesektől örökölt kéziratot és nyomtatott kottáit a budapesti Néprajzi Múzeum őrzi. A 24. órában zajlott gyűjtő és rendező munkája, valamint szakszerű értelmezése³ liturgia-, egyházzene- és népzene-tudományi szempontból is hiánypótló jelentőségű és kiváló értékű. Az újonnan bevezetett B és C liturgikus év kedvéért Kovács Márton hiteles bibliafordítás alapján, a Kapossy-könyvből származó népi dúr tónusban megszerkesztette és kiadta a Márk- és a Lukács-passiót is.⁴

Bőséges és mindenkor szelídséggel végzett tanári tevékenységének sok gyümölcsét tapasztalhatjuk Piliscsabán és környékén. Tudását és a népi furulya szakirányra kiterjedő népzenei tapasztalatait az Óbudai Népzenei Iskola, a Piliscsabai Zene- és Társművészetek Iskolája, továbbá a szintén piliscsabai Ward Mária Általános Iskola és Gimnázium (ma Páduai Szent Antal Katolikus Iskola) diáksága körében adta át. Néhány tanítványával elkezdett népifurulya-tanfolyamának legfőbb gyümölcse ma egy közel százfős népi énekkar és zenekar, valamint rendszeres táncház e pilisi kisvárosban. Oktatói és nevelői munkájának a népzene —a maga eredeti életmódjában és formájában megszólaltatva— szerves részét képezte, a kötelező tananyagot jóval túlmutatva. Teljes hivatástudattal, szakmai felkészültséggel és lankadatlan szorgalommal végzett munkája során az összes jelenettípust magába foglaló népi betlehemes játék, az adventi ostyahordás, a lucázás, a lucabúza ültetése és a Luca-kalendárium

³ KOVÁCS Márton: „A «pásióéneklés» hagyományáról és jövőjéről”, in CS. VARGA István — POLGÁR Tibor András (szerk.): *A vándorapostol. Jáki Sándor Teodóz OSB emlékezete*. Szent Mór Bencés Perjelség, Győr 2014. 236–240. Bőséges kottapéldával: KOVÁCS Márton: „Elméleti és gyakorlati adalékok a katolikus passióéneklés történetéhez 1630 és napjaink között”, *Magyar Egyházzene* XXII (2014/ 2015) 123–140.

⁴ *Magyar népi passió virágvasárnapra és nagypentekre*. Közreadja: KOVÁCS Márton. Hatágú Síp Alapítvány, Budapest 1993. Máté-passió: 5–21; János-passió: 23–35. Bővített kiadása: *Virágvasárnap és nagypenteki Passió. KAPOSSY Gyula Szertartáskönyvében 1932-ben közzétett magyar népi passió bővített, A–B–C liturgikus évre szerkesztett kiadása*. Közzéteszi: KOVÁCS Márton. Lektorálta: Barsi Balázs OFM. Klotildliget 2010.

elkészítése, a vízkereszt-i csillagjárás, a Balázs- és a Gergely-járás, a húshagyókeddi táncos mulatság és a böngömetetés, a húsvéti locsolóbál, a pünkösddőlés, a Szent Iván-éji tűzugrás és a szüreti bál teljes szertartása kelt életre diákjai ajkán, mindenben a hiteles népzenei hangzó források szépségét és a kiadványok szakszerűségét követve. Mindezek fenntartásához Kovács tanár úr Hagyományörző Baráti Kört szervezett. Az iskolában, a templomban és a házról házra megélt népszokások mellé kézműves foglalkozásokat és népművészeti kirakodó vásárokat rendezett. Az *Aranyág*, a *Folkmagazin* és az *Igen* című lapokba oktatási céllal rendszeresen publikált egyház- és népzenei gyöngyszemeket. A magyar népi ábrázoló-művészet jelképvilágát nyújtó *Színező könyvvel* gazdagította a gyermekek lelkét, mert vallotta: „A romlatlan gyermeklélek vágyva vágyik ezekre a rendet, szépséget és teljességet árasztó alapképletekre, s amikor rajzol, hímez vagy megteríti az étkezőasztalt, ezek mentén rendez belső és külső világát: személyiségét és környezetét.”⁵ Hatgyermekes családapaként feleségével, Hajnal Judittal együtt Kovács Mártonhoz közel állt a csíksomlyói Babba Mária tisztelete, akinek felfedezője és első gyűjtője, Daczó Árpád Lukács (1921–2018) erdélyi ferences szerzetespap a belső baráti köréhez tartozott.

A szakrális népelet teljességének megismerése céljából Kovács Márton a piliscsabai Szent Péter Kollégiumban, elsősorban a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar helyben tanuló hallgatóinak 1997-ben Néphagyomány Műhelyt indított újjára, amelynek keretében —többek között— Erdélyi Zsuzsanna (1921–2015) néprajztudós előadásán (1998. március) és a magyar szentekről, elsősorban Szent László királyról és Szent Márton katona-püspökről, továbbá a gyermekrajzokról szóló színvonalas prezentációkon, valamint hangversenyeken, kiállításokon és élőzenés táncházakon épülhetett a mindig nagyszámú közönség. A PPKE BTK keretében 2002 óta működő Boldog Özséb Szintársulat munkáját jelmezkölcsönzéssel segítette. II. Rákóczi Ferenc fejedelem emlékét Piliscsaba-Klotildligeten szoborállítással (2003) és a brezáni kiáltvány május 6-i megünneplésével évente ápolta, továbbá a Rákóczi Szövetségben végzett áldozatos munkájával tartotta életben. Kézdiszárzapatakról (Háromszék vm.) minden esztendőben székely gyermekeket utaztatott Piliscsabára, hogy megismerhessék a Magyar Királyság központjainak történeti emlékeit. A PPKE BTK (Piliscsaba) történelemszakos növendékeivel 1999-től havonta históriás énekeket dalolt.

A liturgia és a néphagyomány szerves egységében élt. 2016. október 14-én költözött az örök hazába. Hálás barátai és tisztelői ezekkel az igaz szavakkal foglalták össze érdemeit a *Piliscsabai Polgár* 2016. novemberi számában: „Igénye volt a jóra, a szépre, az értékesre, észrevette, ha valahonnan ez hiányzott, addig nem nyugodott, amíg a szellemi parlagon ki nem hajtott a kultúra virága.

⁵ KOVÁCS Márton: *Színező könyv. Magyar népi minták*. Magánkiadás, Piliscsaba, 1996, 2016².

Bántotta a szemét, sértette a fülét az értéktelen, a nem odavaló, ha ilyen került az útjába, megváltoztatta. Nem saját szépérzéke kedvéért, hanem a közösségért, Piliscsabáért, a nemzetért, értünk. Nem volt hozzá pénze, hatalma, csak elszántsága. Többé nem teszi, immár nekünk kell megtenni.”

*Medgyesy S. Norbert művelődéstörténész,
a PPKE BTK Történettudományi Intézet egyetemi docense (Piliscsaba),
a klotildligeti skóla tagja, a Boldog Özséb Színtársulat vezetője*

